

VIJFTIENDE HOOFDSTUK

DE BELGEN TE NIEUWPOORT

— En wat zegt ge nu!

Met dien zegevierenden uitroep kwam Fientje het huizeke van vrouw Van Male binnengestormd.

— Heel Nieuwpoort steekt al vol Belgische soldaten! vervolgde de buurvrouw haastig. En ge moet ze zien! Er zijn er veel zonder schoenen, met gescheurde kleeven... En ze hinken en strompelen. Ik heb er in sllaap zien vallen op de steenen... en ronken dat ze deden! En dan gekwetsten... uw harte breekt er bij!

— Ja, 't is al met eens veranderd! bekende Nele.

— Maar ge wilde 't niet gelooven! En nu gaan de Duitschers komen! Ze moeten al dicht bij Oostende zijn... Ze zeggen dat Gent en Brugge in brand staan!

— Dat zal wel weer overdreven zijn! 'k Heb gehoord, dat de Duitschers nog voor Antwerpen liggen en de Engelsen die stad voort verdedigen...

— O, gij onnoozel kind toch! Achter de soldaten komen bij duizenden vluchtelingen! Maar gij weet het alleen 't best hé? Ik zeg u, dat ik dezen nacht te Nieuwpoort niet meer zal slapen. En gij? Gaat gij uw grootmoeder hier laten?

— Ik kan niet vluchten, zei de oude vrouw. En aan mij zullen ze niets doen!

— Neen? Ze zien toch naar niets die duivels! Ze kunnen uw dak boven uw hoofd in brand steken...

Eensklaps hoorde men zware ontploffingen...

— Jozef-Maria, daar begint het al! gilde Fientje.

Verschrikt liep ze de deur uit.

— Ja, grootmoeder, 't is nu ernstig geworden, zei Nele. Wat zullen wij doen?

— Hoe moet ik nu vluchten! Ik kan niet. Ga eens de stad in en luister wat verstandige menschen zeggen. Fientje is toch maar een babbellutte...

Nele ging vlug heen, belovend niet lang afwezig te zullen zijn. Ze schrok, toen ze zag hoe de halletoren daar in

puin neerlag. De Belgische genie had het merkwaardig monument verwoest. Ook de toren der Onze Lieve Vrouwe kerk werd veroordeeld... En zoo begon men het oude, eerwaardige Nieuwpoort reeds te wonden in zijn ziel...

De straten waren vol soldaten en vluchtelingen. 't Was een onbeschrijfelijk tooneel van wanorde en ellende. Veel militairen hadden geen wapens meer... Regimenten liepen door elkaar, en ook Nieuwpoort was nu getuige van den treurigen aftocht, dien we hiervoren reeds beschreven hebben...

Drommen burgers volgden het leger, zich niet meer veilig gevoelend, waar de troepen zelf weken. Nele sprak eenige stadgenooten aan, maar wie kon hier goeden raad geven, nu de toestand zoo onzeker was! De meesten wilden alles nog eens afzien, alvorens een besluit te nemen... Slechts weinigen dachten reeds aan vluchten.

Het meisje keerde wat gerust gesteld terug naar huis. Dien avond hing niet de gewone stilte over Nieuwpoort.

Grootmoeder was ingeslapen en uit het stadje en de omgeving rees een gerucht als van een bruischenden stroom. Nele luisterde nu en dan aan de deur.

Ja, eensklaps was Nieuwpoort in de oorlogsroes gegrepen, gelijk in de oude tijden... in dien van burgemeester Jan Turpin. Dat was in 1489...

Filips de Stoute had weleer de stad laten herbouwen en ze van dikke, hooge muren, 13 torens en 6 poorten doen voorzien. En in 1489 werd voor de veste het beleg geslagen.

't Was toen de Bruggelingen, welke zich noode aan een vreemden heer onderwierpen, in verzet kwamen tegen Maximiliaan van Bourgondië en den vorst in Cranenburg opsloten. Maximiliaan kreeg de vrijheid wel terug, maar zijn vader, de Duitse keizer, wilde dien hoon wreken en zond een leger naar Vlaanderen. De Bruggelingen trachtten het Westkwartier, Nieuwpoort, Veurne, Diksmuïden voor hun zaak te winnen, doch hier was men den graaf getrouw gebleven en zoo

verdeelden burgertwisten de bevolking.

De Franschen zonden hulp aan de Bruggelingen, want toen reeds woelde de naijver tusschen hen en de Duitschers. Die troepen stonden onder bevel van Philip van Crèvecoeur, en beide partijen, die nu het land verwoestten, dorpen en steden plunderden, werden Maximilianen en Philippinnen genoemd. Nieuwpoort nam Duitschers in en verwierf ook steun van de Engelschen, welke in die dagen te Kales genesteld zaten, en thans 2000 schotten, 100 pijkeniers en 300 ruiters, met 16 stukken geschut zonden.

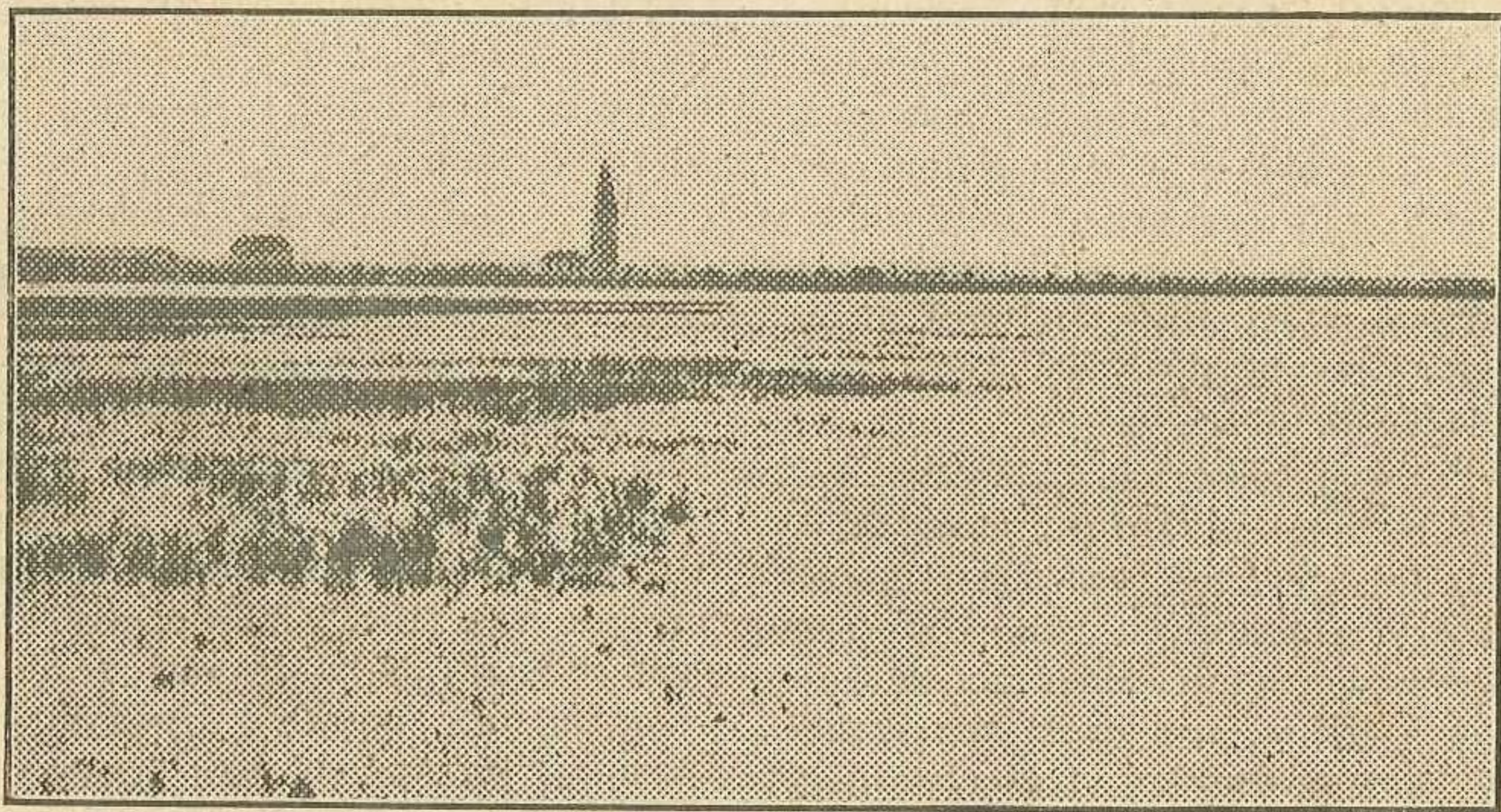
Philip de Crevecoeur haastte zich niet en de Bruggelingen, welke reeds uit hun hoofdkwartier te Oudenburg opgerukt waren, leden een nederlaag, te

De vijand schoot zoo geweldig, dat 10 donderbussen in stukken sprongen en Crèvecoeur, die als een schijnbaar gewoon soldaat de werkzaamheden van nabij volgde, gewond werd. Maar op en achter de wallen stond de burgerij, die het meest op eigen kracht vertrouwen moest, pal. De loodgieters goten kogels en de stadsboogmaker vervaardigde koorden en pezen.

Luuckx Hurtsebaut goot 108 loodhamers, knodsen met lood beslagen.

De waker op den kerktoren, voor wien men vier gaten in de muren geboord had, speurde naar alle zijden.

De vrouwen brachten stoopen bier en stapels brood en kaas naar de verdedigers, maar ook potten kokend lood om de bestormers te onthalen. Ze braken

De havengeul met de vernielde vierboet of ouden vuurtoren te Nieuwpoort.

Beerst, toen zij Dixmuiden meenden aan te tasten.

Crèvecoeur maakte thans wat meer spoed en zakte met 20.000 man naar het IJzerland af en, daar Nieuwpoort wel het belangrijkste punt was, sloeg hij vóór deze stad het beleg. Zijn leger sloop op Zaterdag 20 Juni 1489 de veste in, welke niet sterk bezet was, en weinig hulp meer genoot, daar de meeste Engelschen wegens het niet betalen hunner soldij, hun kamp bij de Duinenabdij te Coxyde verlieten.

De bombardellen, de grootste stukken, slingerden steenen van 450 tot 500 Kg. tegen de muren. De serpentijnen vuurden hun kleinere projektielen af. De haakbussen knalden den ganschen dag.

de kasseien uit de straten, teneinde ze als werptuig naar de vesten te sleuren.

't Was een ongelijke strijd... Jan Turpin, de eerste burgemeester, vuurde de mannen aan; zijn ambtgenoot Jacob Meeg beloofde aan de Maagd Maria voor haar hulp een kaars « also lanc als de stede groot is, in 't ronde gemeten », en de visschers droegen het beeld van Onze Lieve Vrouw, Nood Gods, dat zij in storm op zee aanriepen en kaarsen offerden, zoo hoog en zoo dik als de mast van hun in gevaar verkeerende sloep, nu rond de vesten.

De belegeraars groeven mijnen, maar de belegerden waren hun reeds voor en brachten ontploffingen te weeg buiten de muren.

Bij de tiende bestorming geraakte eenige vijanden op den muur en plantten er reeds den standaard, maar dan zagen zij zoo weinig verdedigers, dat ze den toestand niet vertrouwden, een list vreesden en zich weer terugtrokken.

Doch het was geen list... De burgers konden niet meer van overmoedigheid en velen hadden zich naar huis gesleurd, om wat rust te nemen. Burgemeester Jan Turpin zag het gevaar en, waar de mannen versaagden, deed hij een beroep op de vrouwen, die nu moedig met de stormhoeden op de lokken, de loodhamers in de hand naar de wallen trokken. Ze begoten de aanvallers met kokende olie, wierpen hun brandende pikhoepels over de schouders, en, wie toch den muur beklom, werd met de knots teruggeslagen.

De Franschen toonden thans moedeloosheid en riepen, dat ze bedrogen en misleid werden. Men had hun gezegd, dat er binnen Nieuwpoort schier geen volk was en de stad moest vol verdedigers zitten. De vijand trok af en de veste was bevrijd. Het beleg had acht dagen geduurd.

De burgerij bleef haar belofte getrouw en liet te Brugge door Gilis Barbier uit 418 pond was een reusachtige kaars vervaardigen, die op een spil gewonden werd. Maar als de geesel van 't lijf is, zijn de slagen vergeten, en de stadskas kon 't grootste deel der onkosten betalen, want veel inwoners hielden hun beurs gesloten, toen er om een gave werd gevraagd.

Daar de feestdag van Sint-Jan op een der dagen der belegering was gevallen, stelde men ook een ommegang in, de Sint-Jansprocessie, die den Zondag, volgende op het feest van den heilige, moest uitgaan. In de Onze Lieve Vrouwe kerk hield men een plechtige uitvaart voor de gesneuvelden.

De onlusten in Vlaanderen duurden echter nog voort, tot eindelijk de vrede gesloten en geestdriftig gevierd werd. Een bode bracht den 29en December een afschrift van 't verdrag naar Nieuwpoort, en men schoot met de kanonnen, brandde vreugdevuren in de straten, terwijl het stadsbestuur een wedstrijd voor de rederijkers uitschreef. Het Sint-Jansgilde, « De Scuitelieden »

behaalden den eersten en de bewoners van de Markt den tweeden prijs.

Maar een blijvend aandenken was de Sint-Jansprocessie. De stadsbode ging veertien dagen te voren de abten en prelaten van West-Vlaanderen uitnodigen. Een ander afgezant bracht aan al de kamers van rethorica de prijskaart van den wedstrijd. Men timmerde stellage's op voor de voorstellingen en versierde de stad. De groote dag werd door de klokken van de Onze Lieve Vrouwe kerk ingeluid en meisjes versierden het hoogkoor met groen en bloemen. De schepenen ontvingen op het stadhuis de wereldlijke en geestelijke overheden van elders, de abten van Loo, Sint-Niklaas (Veurne), van de Duinen, Oudenburg, Ter Doest, de abdijs van de Benedictijnessen uit Broekburg (Bourbourg) en boden hun den eerewijn en nadien een maaltijd in den « Rambout », 't beste gasthof der stad, aan.

De processie lokte duizenden toeschouwers. Alle gilden en vereenigingen met banieren stapten in den stoet, die opgeluisterd werd door 1500 fakkel dragers. Men vertoonde in den ommegang de passie van St-Steven, die op het punt stond gesteenigd te worden of den marteldood der H. Godelieve van Gistel. Men zag op die dagen binnen de veste veel rederijderskamers, als de Drie Santinnen van Brugge, de Mooren van Ieperen, Arm in de Beurse van Veurne, Scerpduere van Dixmuiden, Wilt van Geeste van Coukelare, Spade bedocht van Zevokote, 't Lettergilde van Oost-Duinkerke, de Royaertis van Winnoxbergen, de Roosjes van Tielt, de Rethorica van Oudenburg, en andere van Leffinge, Mannelkenvere, Loo, Belle, Gistel, Slijpe, Steenvoorde, enz.

In 1490 gaf men als prijzen een zilveren Onze Lieve Vrouwebeeld (een once zilver bevattende), een doornenkroon, met 't zelfde gehalte aan edel metaal en een roos van zilver.

In de roerige 16^e eeuw ging een processie uit (van 1575 tot 1584), maar daarna herstelde men ze in al haar luister. Ja, het volk wilde steeds meer, zoodat men in 1653 een reus vervaardigde, « met geschilderd zweerd, verzilverde knoppen, gekruld haar en

grauw lijnwaden kleeid ». Zes dragers sleurden hem rond tot groot vermaak der menigte en ontvingen daarvoor een tonne bier. Dan waren daar ook de draak, de walvisch, de eenhoorn, de kemel, allen van wissel gemaakt, en zes of zeven springende duivels, deze in levende lijve, die tot het stietje verlokten werden door een stoop wijn.

De Sint Jansprocessie bleef, ofschoon gewijzigd, tot aan den oorlog in stand, en als Nele ze door de straten van 't geliefde stedeke zag trekken, dacht ze aan het verleden, dat zoo wreed, maar ook zoo naïef kon zijn.

En nu! Dat verleden werd heden... Hoor het gewoel, het gedruisch, het gerij en geros. Een leger op de vlucht! En misschien een ander in aantocht!

En erger kon het worden dan in de dagen van Jan Turpin, van de bombardellen, en serpentijnen en haakbussen...

Het meisje zag de gedaante van den Tempelierstoren. O, hoe dikwijls had ze van zijn trans de zee en het wijde landschap beschouwd, met als rustpunt voor het oog de torens van Oostende, die van Brugge, Oudenburg, Gistel, Dixmuiden, Veurne, en zelfs het helfort van Duinkerke... En haar broer was er met makkers opgeklimmen, om beter de golven te zien... en daar sterkte in hem de liefde voor de zee, die zoo menigen knaap lokte en bond. Op dien toren legden de hoveniers hun boontjes te drogen, want langs de wenteltrap kwam een flinke windtocht, als het luik boven open was geworpen.

Het kloelke gevaarte was het overblijfsel van de Sint-Laurenskerk, welke binnen den omtrek van een kasteel stond en in 1383 door de Engelschen in asch werd gelegd. In 't jaar 1825 herstelden de Hollanders de ruïne van den toren en richtten dezen tot een wapenhuis in. En toen in 1862 de veste Nieuwpoort ontmanteld werd, behield men het eerwaardig monument om zijn historische herinneringen.

Maar het volk nam met die eenvoudige verklaring geen genoegen en wist het anders te vertellen. Zekeren zomeravond zat een visscher aan den oever van den IJzer, toen een vreemdeling hem voorstelde een kerk te bouwen. De

zonderling wilde den armen man helpen, zou het bedehuis tegen den volgenden morgen oprichten, maar eischte in ruil zijn ziel.

— Goed, stemde de visscher toe, maar zoo er iets aan uw kerk ontbreekt, is ons verbond zonder waarde.

En toen de zon verrees, blonk ze op een prachtige, nieuwe kerk met hoogen toren en vroeg de vreemdeling, of de burger tevreden was. Deze, die wel geweten had, dat de duivel hem beloofde en Lucifer geen kruis maken kon, riep spottend: «Mijn ziel krijgt ge niet want er ontbreekt iets aan het gebouw: het kruis!» De duivel ontstak in woede, verwoestte het bedehuis, met uitzondering van den toren en sedert heet deze de duivelstoren...

Anderen beweren dat het zoo niet was; men wilde een zeer hoogen toren bouwen, maar moest het werk opgeven, daar de duivel in den nacht alles afbrak, wat de metselaars overdag hadden gebouwd.

Tempelierstoren heet hij ook en naar men wil, zou die naam voortkomen van het kasteel, dat door de Tempeliers werd gebouwd.

Zou nu ook weer deze toren de waarnemingspost worden van de wakers, die den vijand afloerden, gelijk er in Turpins tijd een uitkijk op de kerk zat? Zou opnieuw verwoesting het stedeke dreigen als in dat gruwzaam verleden? De grond was hier al zoo dikwijls met bloed gedrenkt geweest! Waarom? Aan elk plekje, ieder hoekje, aan de gedempte grachten, de verbrokkelde muren, hechttten zich de bloedigste herinneringen... Oorlog, 't was of in al die vervallen stedekens dat vreeselijk woord met roode letters op die grauwe muren geschreven stond...

Waarom? Nieuwpoort had daar weer jaren en jaren gelegen als een vergeten plaatsje met stille wallen, in hoven, veranderd, met lage muurtjes die toegang gaven tot tuinen, met boomen, waarin kraaien kreschen, en met daarachter de doodsche stad, waaruit ternauwernood een gedempt geluid opsteeg... En in 't harte der stad, rust overal; huizen die onbewoond schenen, oude gevels, waaronder zeer fraaie; een kerk, welke te ruim was en daarbinnen de graven van in 1600 ge-

sneuvelde Spaansche officieren, ook al van den eeuwigen haat der menschen getuigende; een halle, waaruit alle handelsgeest verbannen was; een haven voor visschers, de groote verlatenen, wier lot niemand zich aantrok.

Waarom dan toch hadden vorsten elkaar Nieuwpoorts bezit betwist en er drommen menschen voor laten slachten?

Dat had Nelle zich dikwijls afgevraagd, zonder een ander antwoord te kunnen vinden, dan dat men toen de beschaving niet kende!

Maar nu, hoor, dat gewoel en gewarrel, dat geros en gerij, dat gedrom en gedruisch! Ze had de arme soldaten gezien, de afgematten, de moegestreden, de haveloozen, de gewonden... Ze lagen daar in de gebouwen, de hotels, de villa's, de huizen, op straat zelfs en met hoevelen doolden ze nog langs de donkere wegen van Vlaanderen, tusschen een opgejaagde, angstige menigte, die naar 't onbekende trok! Dat was weer de oorlog... de menschen-slachting, het wreed bloed vergieten! De beschaving lag al verpletterd onder puin en ruïnen, in bloed en tranen... Het menschdom had zich vastgehecht aan onwezenlijke dingen, die braken bij het eerste geweld. Recht bestond niet meer, 't was de machtige, die heerschte, en wreeder optrad nog, dan toen men op Nieuwpoorts wallen streed, man tegen man met loodhamers en knodsen. Van heel verre kon men het stedeke in gruis schieten, zonder de minste barmhartigheid voor de weerloozen, die zich aan hun huis klemden en aan hun have en goed.

Nele dacht aan de legende van den Wandelenden Jood. Ten jare 1623 verscheen een oud man in Vlaanderen, zonderling gekleed en met grijze lokken en langen baard. Hij beweerde de Wandelende Jood te zijn, die Christus een dronk water had geweigerd, toen deze onder zijn kruis gebogen, naar Golgotha strompelde. En als straf moest hij tot 't einde der dagen over de wereld dolen... In 1623 was hij in Vlaanderen en de grijsaard kon boeiend van Jezus lijden vertellen. Overal te Dixmuiden, te Veurne, te Torhout, werd hij met eere ontvangen en de menschen weenden, als hij van den kruisheuvel verhaalde en zich zelf ver-

vloekte om zijn hardvochtigheid. Te Ieperen sprong hij echter uit den band.

Hij logeerde er in een gasthof op de Markt, maar lokte met booze bedoelingen de dienstmaagd in zijn kamer, onder voorwendsel haar de passie te verhalen. Dit lekte weldra uit... Juist kwam de Wandelende Jood uit het bisschoppelijk paleis waar hij de gast van den kerkvorst was geweest, toen er op het plein voor zijn hotel een oloop ontstond. De grijsaard, die wat lodderig uit zijn oogen keek, door den invloed van den wijn, begreep eerst niet, wat het dreigende volk van hem wilde. Opgewonden mannen en vrouwen en deernen riepen hem toe, dat hij een bedrieger was, en daar drong eensklaps een soldaat nader die in den kerel een oud kameraad ontdekte, een gedeserteerd soldaat van 't Gentsch garnizoen. Hij kende zelfs zijn naam, Delporte, en al bezwoer deze bij de passie des Heeren zijn onschuld; de zaken namen voor hem nog een slechter wending, toen daar ook zijn vrouw verscheen, welke hij verlaten had en die hem in Vlaanderen zocht. De sterfelijkheid van dezen gewilden Ahasverus bleek maar al te duidelijk, toen men den aartsbedrieger te Gent aan de galg hing.

Maar toch had Nele veel menschen nog hooren beweren, dat de Wandelende Jood wel degelijk in Vlaanderen was geweest. De legende kreeg thans voor haar een vreeselijke beteekenis. Ja, de Wandelende Jood had in Vlaanderen vertoefd en hij trok er weer door... de oorlog die het evangelie van liefde en barmhartigheid en naastenmin steeds had bespot, en thans feller dan ooit zijn haat spuwde...

Hoor, het gedruisch en gedrom, het gewarrel, dat was de oorlog die naderde, de eeuwige doolaar, die maar niet sterven kon!

't Was al nacht toen het meisje eindelijk haar leger opzocht en ze weende dan om haar verlatenheid, om grootmoeders toestand en Frans' afzijn en om al het leed van haar land.

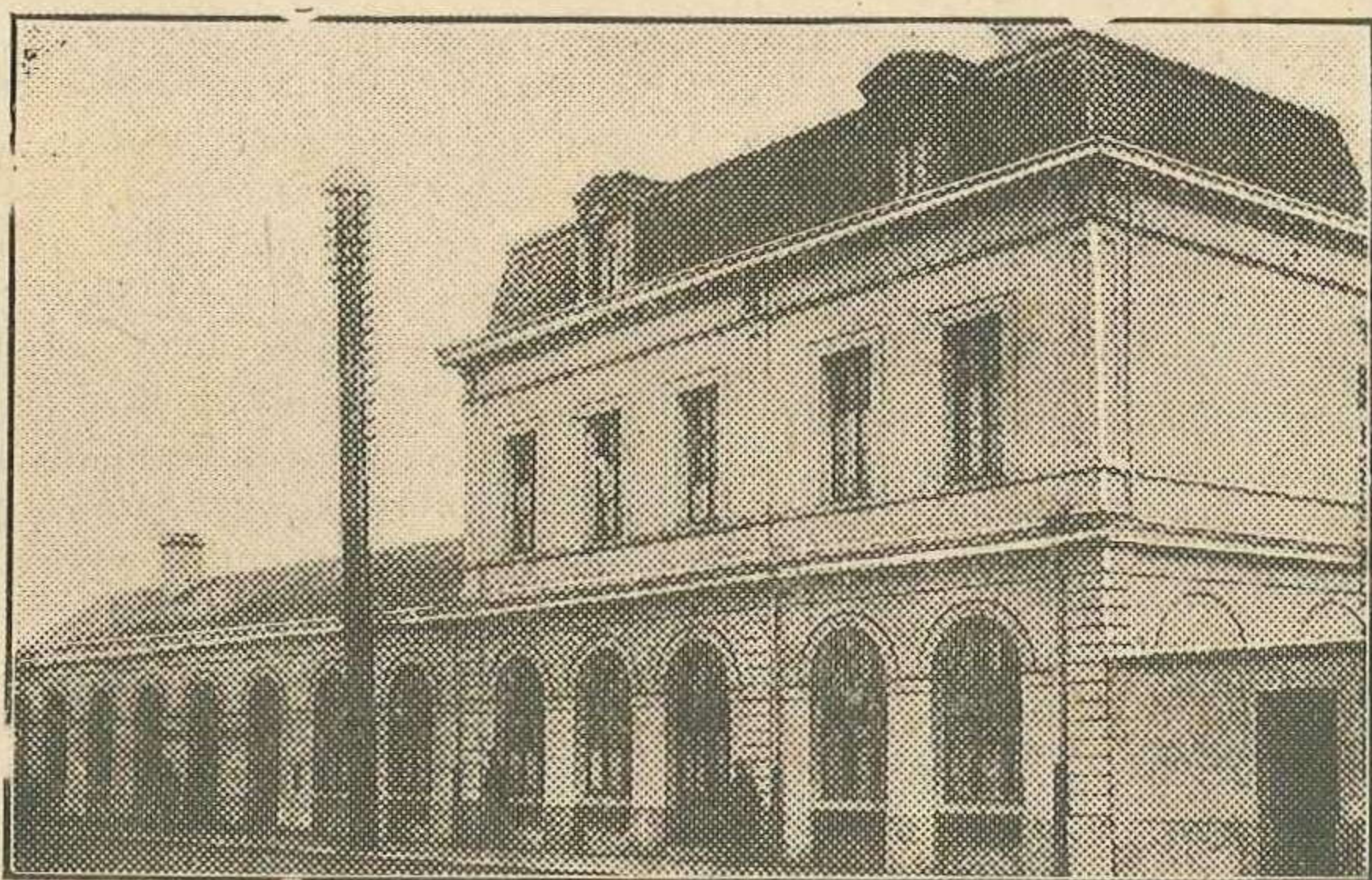
Den volgenden dag, 13 Oktober, trokken al maar voort nog troepen door. De bevolking, tot in de ziel door medelijden geroerd, deelde allerlei levensmiddelen aan de soldaten uit... Om

11 uur klonk het eenklaps: « De Koning! » De Vorst reed over de Kaai naar Nieuwpoort-stad. De menschen juichten hem toe. Zijn gelaat stond ernstig en om den mond lag een droevige trek.

De Koning nam zijn intrek in een gasthof. De hotelhouder, de heer Vreeswijk, en een luitenant van het Groot Hoofdkwartier vertrokken per auto naar Oostende, om levensmiddelen te halen, want Nieuwpoort was al leeg, maar beiden werd te Middelerke den doorgang geweigerd. Niets hielp. Men was op zijn hoede voor spionnen en de posten kenden slechts

de steenen. Den volgenden dag zette het vorstelijk paar en de groote staf de reis voort. En steeds maar golfde de stroom van troepen en burgers aan. Men vertelde, dat de vijand in Brugge was en de wildste geruchten deden de ronde. De trams reden met trossen menschen aan de wagens, op de buffers, overal waar maar een plaatsje was, om zich vast te hechten en mee-gesleurd te worden, Westwaarts, vander van de Deutsche horden, die men zoo vreesde.

Nieuwpoort-Baden, de zoo bevallige dijk, met zijn hotels, villa's en kerk, werd in staat van verdediging gesteld...

Het station van Dixmuiden vóór den oorlog

hun bevelen. De auto keerde dus terug. In den namiddag kwam ook de koningin te Nieuwpoort aan, en weer vertrokken de hotelhouder en de luitenant om voedsel. Thans konden ze Oostende bereiken, maar de tocht duurde drie volle uren, daar de weg van soldaten en vluchtelingen wemelde. Om 10 uur keerden ze terug... Welk een tooneel langs de baan! Mannen, vrouwen, kinderen, zieken, grijsaards, allen op de vlucht, vonden geen andere plaats om 't afgematte lijf uit te strekken en den nacht door te brengen dan de zijde van den weg. Nieuwpoort ook was overvol en velen logeerden op

De bewoners moesten de huizen der Kaai ontruimen. Soldaten sloegen in de gevels gaten, waaruit dreigend de loop van mitrailleurs grijnsden. In de aanpalende straten wierp men barrikaden op, spande men draad en dolf men loopgraven... Ook in wagons van tram en spoor stelde men machinegeweren.

De riggels werden uitgebroken. De Slijpebrug vloog de lucht in... De molen op het kruispunt der wegen van Ramskapelle en Sint-Joris stortte neer...

En plots begreep ieder, dat het geen doortocht zou zijn te Nieuwpoort maar een wanhopig gevecht, een geweldige

Afl. 8 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel

“ Het Bloedig IJzerland ”

Afl. 8 Prijs: 30 centiemen

VERBODEN NADruk

12 Maart 1920.

strijd... En als om de laatste illusie
weg te nemen, bulderde daar plots het
kanon, de stem van dood en vernieling!
Veel inwoners sloegen haastig op de

vlucht. Maar op de muren verscheen
een brief der overheid: « Medeburgers
van Nieuwpoort, blijft kalm. Wij blij-
ven met u ».

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELORRAE IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel